

čenicu *Čovjek danas zadovoljan obavlja posao* uvrštenost proširka *zadovoljan* uz predikat *obavlja* ne mijenja sintaktičke odnose u rečenici *Čovjek danas obavlja posao*.

Predikatnim proširkom sintaktički su odnosi jedne rečenice u površinskom ustrojstvu po predikatu samo prošireni, i to prošireni pretpostavkom o dvama istovrsnim rečeničnim ustrojstvima. Ta pretpostavka mogla je biti učinjena samo u okviru našega proizvodnog sintaktičkog modela s dvama rečeničnim ustrojstvima: površinskim i dubinskim, time što se opisni postupak za svaku rečenicu izvodi izričito u dvije etape: derivacijskim i transformacijskim pravilima. Pri tom se derivacijskim pravilima u rečenici opisuje *kao isto* ono što transformacijska pravila opisuju u njoj *kao različito*; na taj se način među elementima dvaju opisa uspostavlja sintaktička ekvivalencija.

Po tom opisu predikat i predikatni proširak samo su dva različita vida istovrsne sintaktičke pojave: predikacije. A kako je predikacija po našem modelu pretpostavljena kao osnovni sintaktički odnos svake rečenice, u rečenicama u kojima je uz predikat po njemu uvršten i predikatni proširak nužno je govoriti o dvama rečeničnim ustrojstvima kako bi se uopće moglo opisati ono jedno koje je od njih na poseban način složeno.

PITANJA I ODGOVORI

DVOJINSKI OBLIK IMENICA NA -IN

Od V. I. iz Dubrovnika dobili smo ovo pitanje:

»Molim vas da mi u vašem časopisu odgovorite kako se sklanjaju imenice na *-in* uz brojeve dva, oba, tri i četiri. Da li dva Arapa, tri Bugara, četiri Zagrepčana ili dva Arapina, tri Bugarina, četiri Zagrepčanina?

Tražio sam odgovor na to pitanje u gramatikama Maretić, Brabec ..., Pavešić ..., ali začudo nisam ga mogao naći.«

Odgovor ipak nalazimo u jednoj od navedenih gramatika, ali ga nije lako naći. Zato će biti dobro ne samo da odgovorimo na pitanje nego da pokažemo kako odgovor treba tražiti.

Kad se jezični priručnik uzima u ruke, tada najprije valja pogledati što se u nje-

mu može naći, a zatim razmisliti gdje treba tražiti i kako.

Nešto treba znati od čega će se početi. Ovdje je riječ o dvojini (dualu) koji u našem jeziku dolazi upravo uz navedene brojeve. To ide u najosnovnija jezična znanja. Kad to znamo, tada treba u gramatici tražiti ona mjesta gdje se govori o dvojini. U Maretićevoj gramatici (2. izd., 1931) ima Kazalo stvarači, ali u njemu nema natuknica dvojina, dual, a ni broj u značenju 'oblici riječi koji pokazuju količinu'. Potrebno je pregledati sklonidbu imenica. Na str. 116. govori se o imenicama koje u množini gube *-in*, ali o navedenom problemu nema ništa. Ni u Dodacima deklinaciji imenica (str. 152-155) ništa. U Sintaksi se posebno govori o imenicama i brojevima. U pravilima za imenice nalazimo točku 456 c) »O dualu vidi u §-u 473b.« To je u poglavlju Brojevi, ali

ni u navedenom paragrafu ni u cijelom poglavlju nema izravnoga odgovora na pitanje. Sad bi trebalo znati da slaganje dviju riječi kao dva Arapina, dva Arapa pripada sročnosti (kongruenciji) i da bismo u poglavlju o sročnosti možda mogli što naći. Točka 412a govori o sročnosti uz brojeve dva, oba, tri, četiri i tu nalazimo primjer »iz Njemačke bila su došla tri učena Srbina«, a time smo dobili i posredan odgovor.

Do punijeg ćemo odgovora brže i lakše doći ako u ruke uzmemo gramatiku Brabec-Hraste-Živković jer u Kazalu nalazimo »dvojina (dual) 72, 85« (V. izd., 1963) i u t. 72 nalazimo odgovor na traženo pitanje:

»Kod muškoga i srednjega roda u suvremenom narodnom i književnom jeziku razlikujemo i treći broj: *dvojinu (dual)*. Da-

nas imamo samo jedan oblik dvojine od imenica i imenskih riječi: nominativ, akuzativ i vokativ, i on dolazi samo uz brojeve: *dva, oba (obadva), tri, četiri*: dva *monka*, oba (*obadva*) *sina*, tri *djeteta*, četiri *imena*. A i taj jedini oblik dvojine posve je jednak genitivu jednine. (Istakao S. B.) Kad su nam od imenice uz te brojeve potrebni ostali padeži, onda upotrebljavamo te padeže množine (brojevi su u dvojini): gen. dvaju *prozora*, triju *imenā*, dat., lok., instr. dvjema (dvama) *prozorima*, trima *imenima*.«

Odatle jasno proizlazi da treba reći: *dva Arapina, tri Bugarina, četiri Zagrepčanina, dvaju Arapa, Bugara, Zagrepčana, dvama Arapima, Bugarima, Zagrepčanima*.

Stjepan Babić

O S V R T I

INOKOSAN

Veoma je poraslo zanimanje naših ljudi za riječi, njihovo podrijetlo i značenje; to je zanimanje još veće ako su riječi neobične, manje proširene, ili ako im značenje nije dovoljno prozirno. Tako mi je postavljeno i pitanje kakva je i što znači riječ *inokosan* i što mogu o njoj reći.

Mnogi zakonski propisi, samoupravni akti radnika u udruženom radu, javna priopćajna sredstva itd. često upotrebljavaju riječ *inokosan*. Ljudi se s njom nekako suživljavaju kao da im je svima bliska i jasna, premda je vjerojatnije da je njezin smisao većini mutan, neodređen. Najčešće se riječ (pridjev) *inokosan* upotrebljava u svezi *inokosan (inokosni) organ* označavajući samostalnoga rukovoditelja, obično direktora. U navedenoj se svezi značenje te riječi doista namće samo od sebe pa je to i glavni razlog da se zanemaruje pitanje postanja i izvornoga značenja riječi *inokosan*.

Riječ je *inokosan* izvorno slavenska (potvrđena već u starocrkvenoslavenskom); izve-

denica je od *inok* u značenju 'jedan, sam, onaj koji živi osamljen'. Prvotno je dakle označavala čovjeka izdvojena od ostalih pa joj je lijepo pristajalo i značenje 'kaluder, pustinjač'. Od *inok* kao osnove i imeničkoga tvorbenoga sufiksa *-ost* nastala je riječ *inokost*, od nje je pridjevskim tvorbenim sufiksom *-(a)n* proizveden pridjev *inokostan*. S osloncem na oblike u kojima se gubi glas *-t-* (kao što su žcn. rod *inokosna*, sred. rod *inokosno*, gen. jednine muš. i sred. roda *inokosnoga* itd.) nestao je glas *-t-* i u osnovnom obliku pridjeva u muš. rodu i tako je od *inokostan* nastalo *inokosan*. Značenje je toga pridjeva 'sam, bez drugoga, samostalan'.

Iako se prema polaznoj riječi *inok* (a ona ima oslonac u općoj slavenskoj riječi *in-i* 'drugi') razvilo više izvedenica (od te je osnove i riječ *inoča* 'druga žena'), te se izvedenice nisu nikad u hrvatskom književnom jeziku dovoljno udomaćile i zbog toga je i sam pridjev *inokosan* za prosječne govornike značenjski prazan; u našim mu se društvenim odnosima nastoji pridružiti značenje koje odgovara suvremenim izražajnim potrebama.